

Magleby Nor.

Et Blad af Magleby Sogns Historie.

Af

Karl Elnegaard.

Fra Kirkebakken i Magleby har man et ejendommeligt og skønt Udsyn over en ikke lille Del af det sydlige Langeland. De skiftende Aarstider giver vel her som andre Steder Landskabet et forskelligt Præg; men enten det er Vinter eller Sommer, Vaar eller Høst er Udsynet noget enestaaende i sin Slags.

Fremmede, som første Gang staar paa Magleby Kirkebakke, bryder uvilkaarlig ud i Beundring over, hvad der her aabenbarer sig for dem. Og har man en lille Smule Sans for Naturens Skønhed, kan man heller umulig staa følelsesløs og uberørt af dette Stykke langelandske Natur.

Kom f. Eks. derop en smuk Sommeraften ved Solnedgang og stands en Stund i Betragtning af Omgivelserne. Foran dig ligger Magleby Nors vidtstrakte, grønne Flade, kranset af høje, kegleformede Bakker,

der i en stor Bue følger Norets Grænser helt mod Syd, hvor *Fakkebjerg* ligesom danner Afslutningen. Helt ude i Vest er der et Udkig mellem Bakkerne, hvor man ser det solglitrende Hav, der danner en straalende Gyngebro mellem Langelands Kyster og Ærøs gule Lerklinter.

Den sidste Rest af Solens blanke Skive dukker ned under Havfladen, og Aftenrøden strør «Guld paa de vestlige Høje», mens den store Kirkeklokke bringer et Farvel til den vigende Dag. Naar den sidste Tone er døet hen, staar du maaske i stille Undren over den dejlige, ejendommelige Natur, og længe vil du mindes den skønne Sommeraften og Udsynet fra Magleby Kirkebakke.

— — —

Det, man først lægger Mærke til fra Kirkebakken, er Magleby Nor, der fra *Brolykke* og Kirken først gaar mod Vest, danner en stor Bue uden om *Bogø* og gaar mod Syd, hvor det ender ved *Fakkebjerg* og *Søgaard*.

I Foraarstiden og den første Sommertid ligger det hen som et mægtigt grønt Tæppe. Der er noget marskagtigt ved Noret med de mange Grøfter og Render, som gennemskærer det paa Kryds og tværs. Naar Høhøstens Tid er inde, bliver der Liv og Røre overalt. Saa hvæsses Leen, Skaar lægges ved Skaar, eller Slaamaskinen klaprer lystigt og klipper Bunden saa jævn som et Stuegulv. Snart stakkes Høet, og en kort Tid brydes den ensformige Flade af Høstakkenes Mylder. Naar Høet er kørt hjem, drives Køerne derud, og er Græsmarkerne gnavede af, er Noret en god Tilflugt.

I de sidste Aar er Noret bleven holdt tørt baade

Sommer og Vinter. Men tidligere var det saadan, at den grønne Græsslette om Vinteren forvandlede til en Sø, der fik Tilløb fra de omliggende Jorder. Da fik man en ganske god Forestilling om, hvordan her saa ud i gamle Dage, da Noret ikke som nu var afspærret fra Havet med en Dæmning, men da de salte Bølger skyllede lige op til Kirkebakkens Fod, og Baadene sejlede der, hvor Kornet og Græsset nu groer.

For Magleby Sogn spiller Noret en ikke ringe Rolle. Der kan vel være ugunstige Aar, da Afgrøden er sparsom nok; men som Regel giver det en kærkommen Forøgelse af Fodermængden.

Det var derfor en stor Vinding for Magleby Sogn, da Noret blev inddæmnet og tørlagt, forvandlet fra et temmelig betydningsløst Indvand til en frugtbar Engstrækning. Men ogsaa paa anden Maade blev Inddæmningen til Gavn; for naar det var Højvande, gik Vandet langt op paa de tilstødende Marker og skadede Jorden og Afgrøden, ja det kunde endogsaa ske, at Vandet gik ind i lavtliggende Huse; jeg har saaledes mange Gange hørt fortælle om, at Beboerne i et nærmere betegnet Hus under saadanne Omstændigheder kunde ligge i Sengen og vaske sig, førend de stod op om Morgen. —

I Tider, der ligger langt, langt tilbage, var der — som nu — tørt Land paa det Omraade, Magleby Nor indtager. Men da var det ikke Eng, som laa lavere end Havfladen, men højtliggende Jord, maaske helt dækket med Skov. At der har været Skov, er let paa- viseligt, idet man rundt omkring i Engbunden finder store Træstammer, Levninger af Fortidens Skove. Et andet Vidnesbyrd om, at der har været en rig Plante-

vækst, har man i de Tørvedannelser, der findes næsten overalt, flere Steder som paa *Fakkenor* og *Kirkenor* i stor Mængde.

Hvornaar er da den Omvæltning sket, der har forvandlet denne Del af Langeland til en Sø, og hvordan er det sket?

Man skulde synes, det var umuligt at svare paa disse Spørgsmaal, da Historien intet ligefrem beretter derom. Ganske uden Hjælpemidler til Spørgsmaalets Besvarelse er man dog ikke. Om end det kun er Gisninger, der kan opstilles, er de dog af den Art, at de grænser nær op til Vished.

Geologerne fortæller os, at i Tider, der ligger langt tilbage, er foregaaet dels en Hævning og dels en Sænkning af Jordoverfladen indenfor Danmarks Grænser. Den nordlige Del af Landet har hævet sig — tydelige Beviser finder man f. Eks. i Vendsyssel, Djursland, Nordfyn og Nordsjælland — medens derimod den sydlige Del har sænket sig. Mest udpræget har Sænkningen været paa Sønderjyllands Vestkyst. Den lange Række af større og mindre Øer, der begynder i Nord med Fanø og ender i Syd med Helgoland, er den gamle Grænse for Sønderjyllands og Frislands Kyster, førend Sænkningen foregik, og store Stormfloder kom og fuldstændiggjorde Ødelæggelsesværket. Da Langeland ligger indenfor det Omraade, hvor Sænkningen er foregaaet, er der stor Sandsynlighed for, at der her er sket noget lignende som paa Sønderjyllands Vestside. Det ser ud, som om det særlig ogsaa her har været Vestkysten, det er gaaet ud over. Alle Indskæringerne findes paa den vestlige Kyst, medens den østlige er mere lige afskaarret. Og en Ting endnu. I Lighed med, hvad man

finder paa Sønderjyllands Vestkyst, træffer man ved den langelandske Vestkyst — i hvert Fald ud for Magleby Sogn — Tørvedannelser og Træstammer paa Bunden af Havet nær Land. Det viser altsaa tydeligt, at her har der tidligere været Land.

Men *hvornaar* har Havet da slugt de Arealer, der her er Tale om?

Det er jo klart, at den omtalte Sænkning af Landet ikke er foregaaet pludselig, men lidt efter lidt. Saa er endelig Tidspunktet kommet, da Havet har kunnet vælte sine graadige Bølger ind over den lave Kyst og det indenfor liggende Land og gøre det til en Del af sig. I den historiske Tid har man mange Beretninger om, at store Stormfloder har hærget vore Kyster og ødelagt meget Land. Under en saadan Stormflod er Magleby Nor sikkert dannet.

Man synes næsten at kunne slutte med temmelig stor Bestemthed, naar denne Omvæltning har fundet Sted.

I Efteraaret 1853 blev der for den Landvæsenskommission, som skulde tage Syn over de Jorder, der stødte op til Magleby Nor, fremlagt et Afrids af et gammelt Kort over Langeland fra Aar 1300. Kortet fandtes i «Langebeks Scriptorer», og det gav den interessante Oplysning, at da dette Kort blev tegnet, var der af Indskæringer paa Langeland kun *Lindelse Nor* og det gamle Indløb til *Stengade Sø*. Da det ikke findes antydnet paa Kortet, er der al Sandsynlighed for, at *Magleby*, *Kinderballe* og *Ristinge* Nor tillige med *Vejlen* mellem Kragholm og Rudkøbing er fremkommen ved de Stormfloder, som var saa hyppige i de følgende Hundredaar. I Aaret 1362 hærgede en frygtelig Stormflod saaledes *Fristand*, hvorved 30 Sogne

bortreves af Havet. Det er ikke usandsynligt, at Magleby Nor er bleven dannet den Gang. Men Stormfloder berettes der forøvrigt om mange Gange senere, saaledes 1540, 1562, 1625, 1632, 1694 (da Vandet steg til 3. Tagsten paa Rudkøbing Toldbod), 1703, 1757, 1759, 1797, 1824, 1830 og 1872. Stormfloderne 1824 og 1830 var forbundne med Jordskælv. Paa Ærø sank Gulvet i Ærøskøbing Kirke, og en Klint ved Stranden slog store Revner. —

Da Havet brød ind og dannede Magleby Nor, dannedes der en Del Smaaøer, bl. a. *Lange Bakker, Klidsbjerg, Skibholmen, Bogø og Borgbjerg*. Den sidste skal have faaet sit Navn af, at der har ligget en gammel Sørøverborg paa Toppen.

Endnu den Dag i Dag ser man tydelige Beviser paa, at Havet har «arbejdet» godt paa sin nye Tumbleplads. De Bakker, der støder op til Noret, er afskaarne og formede aldeles som Klintene ude ved Stranden. Klintformen er særlig fremtrædende paa *Klidsbjerg* og *Øksnebjerg*.

Da Fiskerlejet *Bagnkop* opstod, søgte Beboerne der for en stor Del Føden ved Fiskeri i Magleby Nor. Det var jo ikke forbundet med saa store Farer og Besværligheder at fiske der som paa det aabne Hav, navnlig naar man tager Hensyn til, at Fiskerbaadene naturligvis ikke i de Tider var saa gode og sødygtige som nu om Stunder. Fiskeriet i Noret blev ogsaa ved at spille en betydelig Rolle her, indtil Inddæmningen og Tørlægningen paabegyndtes 1853, ligesom Noret tillige tjente som Vinterhavn for større Baade.

Ved den store Indskæring, som Noret danner, var visse Dele af Sognet fjærnede temmelig langt fra Midtpunktet, Kirken, hvor alle havde noget at skaffe.

Det gjaldt særlig for Bagnkops Vedkommende; men da Beboerne var Søfolk, faldt det naturligt, at de brugte deres Baade til Kirkefærd. Om Søndagen, naar Klokkerne ringede, kom Bagnkopperne stævrende over Noret mod Kirkebakken, hvor de fortøjede Baadene nedenfor, mens de overværede Gudstjenesten. Ved Jordefærd og Bryllupper kom Fiskerne ogsaa denne Vej. Det maa have været et smukt Syn f. Eks. en Sommerdag at staa oppe paa Kirkebakken og se ud over den blanke Havflade, hvor Baad efter Baad med glade, pyntede Bryllupsgæster og Spillemanden om Bord nærme sig Kirken, hvorfra Klokkernes muntre Kimen bød velkommen.

Det var dog ikke altid farefrit at sejle paa Noret. I Magleby Kirkebog findes en Optegnelse, der beretter om en sørgelig Tildragelse, som skete 1779, da et helt Brudefølge, med Undtagelse af Brudgommen, druknede i Nærheden af Bogø.

For de skolepligtige Børn paa Bagnkop og Nordenbro Vesteregn var Noret ogsaa en slem Hindring. Da der først i den nyere Tid er bygget Skoler de nævnte Steder, maatte Børnene fra Bagnkop søge til Sondenbro Skole og Børnene fra Vestereggen Magleby Skole. Hvis man ikke lod Børnene sejle, og det var ikke altid raadeligt, saa maatte man lade dem gaa en lang Omvej for at naa Skolen. Naturligvis fulgte deraf, at Skolegangen blev, som den kunde, og ikke som den skulde. 1818 bestemtes det i Skoleraadet, at der skulde anlægges en Skolevej over *Bogø Vejle*, saa Børnene kunde faa en kortere Vej at gaa, og det paalagdes alle Gaardmænd i Sognet at medvirke ved Vejens Anlæg. Men det trak i Langdrag med Arbejdet,

og der kom jævnlig Paalæg om at gøre Alvor af det. Det varede imidlertid 16 Aar, før Vejen blev færdig.

Paa samme Tid blev der lavet en Skolevej mellem Bagnkop og Søndebro. Det var den saakaldte *Geddebro*.

Selv Børnene fra den Del af Søndebro, som hørte til Kirkebyens Skole, hævde ofte vanskeligt ved at komme frem, naar det var Højvande, og det hændte tit, at de maatte gaa oven paa Stengærderne, da Vejen var oversvømmet. —

Som det fremgaar af det foregaaende, var Magleby Nor en Kendsgærning, der maatte regnes med, og det var ikke altid den elskværdigste Nabo. Der var dog næppe nogen, som tænkte paa, at dette Forhold kunde være anderledes.

Men saa hænder det, at der kommer en ny Mand til Magleby, en Mand med nye, friske Tanker og med en stærk Virketrang. Denne Mand var Lærer og Kirkesanger *Harboe*, som 1828 kaldtes til Skoleembedet i Magleby. Han udkaster den Tanke, at Magleby Nor bør inddæmmes og udtørres. Ikke alene kan der vindes meget nyt Land ind; men man kan ogsaa blive de Ulæmpen kvit, som Naboskabet med Noret fører med.

Maglebyerne var sikkert nær ved at stejle, da de første Gang hørte Tanken om Norets Udtørring fremsat. For de fleste stod dette vel som noget ligesaa umuligt som at øse Vandet af Havet. Man ansaa det for en fiks Idé, der grænsede lige op til det vanvittige. Den stakkels Skolelærer blev baade haanet og ynket, og den Dag i Dag ved man at fortælle derom. Saaledes beretter man om et Optrin paa Magleby Kirkebakke en Søndag før Gudstjenesten. Lærer Harboes

Embedsbroder i Nordenbro, *Jeppesen*, stod udenfor Kirkedøren tilligemed en Del Kirkegængere, og Samtalen faldt da ogsaa paa Harboes Yndlingstanke: Norets Udtørring, og Jeppesen pegede ud mod Noret, idet han udbød: «Sikken en Slette, Harboe vil faa der!» — Jeg tænker, Udtalelsen er bleven opfattet, som den var tilsigtet, som en Haan mod Harboe, der kunde tænke saadanne Galmandstanker.

Det var imidlertid ikke nok med, at man gjorde Nar ad ham; man kørte ogsaa op med alvorligt mente Indvendinger mod Udtørringen, ja, der var endogsaa dem, der mente, at Magleby vilde blive hærget baade af Pest og andre Ulykker, dersom Harboes Tanke blev til Virkelighed

Lærer Harboe fik næppe mange Opmuntringer til at søge Tanken virkeliggjort. Enkelte fremsynte Mænd har der vel nok været, som ikke har stillet sig helt afvisende; men for de fleste stod det som en Umulighed. Det kan heller ikke nægtes, det var dristige Planer, Harboe omgikkes med. De Arealer, der var Tale om at indvinde fra Havet, udgjorde omtrent 1500 Tdr. Land (*Lunde Nor* og *Fakke Nor* medregnet). Det vilde blive et Foretagende saa stort i sin Art, at man hidtil ikke havde kendt eller hørt noget lignende.

Men Harboe var ikke forknytt. Modstanden og den ringe Forstaaelse, han mødte, skræmmede ham ikke. Han var utrættelig i at tale om og virke for sin Plan, og da hans Arbejde endelig kronedes med Held, var han lykkelig. Han havde været Banebryder for en Sag, som det ikke var enhver givet at føre frem til Sejr.

Harboes Navn er uløseligt knyttet til Magleby Nor, og derfor er det naturligt, at han omtales lidt nærmere.

Christian Harboe blev født i Rudkøbing 1795, hvor hans Fader var Skrædder. Han kom paa *Vestborg* Seminarium, der havde den kendte *P. O. Bojsen* til Forstander, og herfra tog han Lærereksamen 1816 med 2. Karakter. En Tid var han derpaa Lærer i *Øster Kødeby* Skole i Humble Sogn, indtil han den 24. Decbr. 1828 kaldedes til Lærer og Kirkesanger i *Magleby*.

Embedet var den Gang ikke stort bevendt, da Jordlodden var lille og i meget daarlig Stand. Harboe tog imidlertid fat med Iver for at bøde paa Manglerne og fik ogsaa sat Jorden i god Drift. Da Norets Inddæmning og Udtørring blev til Virkelighed, øgedes Jordlodden betydeligt, saa den blev 12 Tdr. Land. Senere lejede han $4\frac{1}{2}$ Td. Land af det inddæmmede Areal, og Aar efter Aar bedredes hans Jordbrug, saa *Magleby* Skoleembede gik op i 1. Klasse. Ja under hans Eftermand, der kom til at høste Frugterne af hans ihærdige Arbejde, blev det næst efter *Fodslette* det største Skolekald paa *Langeland*.

Ved Siden af sin Virken for at gennemføre de to store Opgaver, han havde sat sig: Norets Inddæmning og Skolejordens Forbedring, var Harboe en flittig og samvittighedsfuld Lærer, der endnu mindes med Tak og Ærbødighed af sine Elever. Ganske vist tog Harboe af og til Skolebørnene med ud i Marken, hvor han forstod at sætte dem i Arbejde. Strængt taget hørte det jo ikke Skolegangen til; men hvem ved, om ikke ogsaa denne Sysselsættelse har haft sin Betydning for Børnene. Mange af hans gamle Elever vil endnu kunne mindes den Tid, da de med deres smaa Trækøller maatte gaa og slaa Klumper i Stykker paa Harboes Mark. I Løn fik de Grifler eller —

naar det gik højt — en Staalpen, som den Gang var en sjælden Vare. Lidt kan jo fornøje Børn, og for mange var det sikkert mere morsomt at arbejde i Marken end sidde paa Skolebænken. Gik det lidt ud over Undervisningen, vidste Harboe at oprette det forsømte igen til andre Tider.

Det var dog ikke altid, at hans foresatte var fuldt ud tilfredse med hans Skole. Hans store Arbejde med andre Opgaver kunde ikke være fremmed for dem, og de mødte vel da ogsaa til Visitation med den forud fattede Mening, at Skolearbejdet nødvendigvis maatte lide derunder. Saaledes skrev Amtsprovsten 1840 i sin Visitatsbog, at der var adskilligt at udsætte paa Skolens Standpunkt. Der er dog ingen Tvivl om, at Harboe efter Tidens Lejlighed røgtede sin Gærning godt.

Efter i sine sidste Aar at have holdt Hjælpelærer døde han 1862. Paa hans Grav, som findes ved Magleby Kirkes Nordside, rejste taknemmelige Sognefolk ham en Mindesten, hvorpaa der staar:

Her hviler

Kirkesanger og Skolelærer

C. HARBOE.

F. 5. Februar 1795, d. 18. Marts 1862.

Til Ihukommelse af hans Iver for Magleby Nors Inddæmning rejste taknemmelige Sognemænd ham dette Minde.

Harboe var gift med en Datter af Degnen i Sørup ved Svendborg, cand. theol. *Hans Møller*, og var saaledes Svoger til Godsejer *Jacob Møller*, Skovsgaard paa Langeland. —

Hvor mange Rejser, Harboe maatte gøre for at opnaa Tilladelse til Norets Inddæmning, vides ikke, men det var sikkert mange. Naar man tænker paa, hvor besværligt det var at gøre længere Rejser den Gang, og at Harboe — i hvert Fald til at begynde med — ikke var velsignet med meget jordisk Gods, saa forstaar man, at han maa have været besjælet af en glødende Iver for Sagen.

Men endelig, efter mange Aars Kamp og Møje, naaede han saa vidt, at Tilladelsen til Norets Inddæmning blev givet, og nu skulde det altsaa prøves, om det nogen Sinde kunde blive mere end en dristig Drøm.

Den 5. Maj 1851 erklærede *Lensgreven* paa *Tranekær* intet at have mod Norets Inddæmning, og man tog da fat paa Dannelsen af et Aktieselskab, som skulde tage Sagen i sin Haand.

Efter det, der var gaaet forud, skulde man tænke, at det næppe blev mange, der vilde tage Aktier i et saa tvivlsomt Foretagende, som det mentes at være. Men det viste sig, at der var nok, som turde vove Forsøget, og det kan ikke være andet, end at det skyldtes Lærer Harboes urokkelige Tro paa Forehavendet. Lidt efter lidt har han vendt den offentlige Mening til Gunst for Planen.

Den 6. Februar 1852 dannedes «Aktieselskabet til Magleby Nors Inddæmning og Udtørring»; men det var dog først det følgende Aar, man tog fat paa Arbejdet.

Man kan nok tænke sig, det var med Spænding, man saa paa det, der nu skulde foregaa. Spændingen var selvfølgelig ikke mindst hos dem, der havde været med til at danne Aktieselskabet.

I Foraaret 1853 gjordes det første Spadestik ved Dæmningsarbejdet.

Første Gang, man hører Foretagendet omtale i den langelandske Presse, er i Nr. 98 af „*Langelands Avis*“ for 17. August 1853. Der omtales «det betydelige Arbejde, som et Aktieselskab om Foraaret har sat i Værk», et Arbejde, der lover et godt Resultat. Det hedder derom nævnte Sted saaledes: «Dæmningen mod Havets Indbrud er anlagt i Vinkelform saaledes, at den saakaldte „*Trindebakke*“ danner Toppunktet, „*Klidsbjerg*“ og den *lange Bakke* paa Bagnkops Grund danner Yderpunkterne af Vinklen. Fylden tages af Klidsbjerg Banke ved Lensgrevens Velvilje. Materialier til Møllen er ankommen.» —

Mange Hænder var i Virksomhed baade med Dæmningen og Møllen, og snart kunde man tage fat paa Tørlægningen. Møllen var dog ikke ene om dette Stykke Arbejde. Naar det var Lavvande, lukkede man op for Sluserne, saa Vandet kunde løbe den Vej.

Det var den saakaldte «store Mølle», der endnu staaar paa Noret, som først blev opført. Senere kom den «lille Mølle» til. Den fik sin Plads længere ude og havde til Opgave at male Vandet op til den store Mølle og til den i 1862 anlagde Dampmølle. Da Kanalerne senere uddybedes, overflødiggjordes den lille Mølle, og den blev først i 80erne solgt til Nedbrydning. Et Aktieselskab, bestaaende af Bønder i Søndebro, købte Møllen og flyttede den til Bagnkop, hvor den stod indtil for 2 Aar siden. Denne Flytning gav forøvrigt Anledning til en længere, til Tider bitter, Fejde, hvorom Aviserne fra de Dage kan fortælle. —

Med Undren saa man paa, hvorledes Vandstanden stadig blev lavere og lavere, og tilsidst laa Magleby

Nor hen som en stor, graa Flade. Da man er naaet saa vidt, tages der fat paa Gravning af Rander og Kanaler, som skal optage det senere tilkommende Vand og lede det til Møllerne.

Lærer Harboes «Slette» er ikke mere en Drøm, men den haandgribelige Virkelighed. Ganske vist gaar der lang Tid hen, førend Noret kan give noget i Erstatning for alt, hvad der er ofret paa det; men den Tid, da det bliver en bølgende Græsslette i Stedet for en Vig af Havet, ligger nu ikke hen i en uvis Fremtid.

Harboe har vundet Sejr!

Men var han, og det Aktieselskab, han stod i Spidsen for, glad over det lykkeligt udførte Værk, saa var der andre, som havde en stik modsat Opfattelse, og det var Fiskerne paa Bagnkop. For dem stillede det sig saadan, at deres Fremtid var bleven stærkt truet nu, de ikke længere kunde fiske i Noret. De fik Forpagter *Hunderup* paa *Holmegaard* til at affatte en Skrivelse til Aktieselskabet, hvori de forlangte Erstatning for Fiskeriets Ophør. Bl. a. paaberaabte de sig, at de ikke havde givet Samtykke til Inddæmningen, hvilket ogsaa gjaldt for den daværende Sognepræst i Magleby, *Ortmann*, og derfor mente Bagnkopperne, at Aktieselskabet havde begaaet et Overgreb ved Inddæmningen og burde bøde derfor.

Gaardmand *Hans Mortensen Madsen* i Enneboile, der havde afløst Lærer Harboe som Formand for Aktieselskabet, gjorde gældende i en Redegørelse til Landvæsenskommissionen, at Fordringen om Godtgørelse for det ophørte Fiskeri var meningsløs, da Enkeltmand ligesaa lidt kunde gøre Fordring paa at herske over Fiskene i Havet, som over Fuglene under

Himlen, og hvad det angik med Samtykket til Inddæmningen, saa skrev H. M. Madsen, at da de ikke før havde gjort Indsigelse, og hverken de eller Pastor Ortman protesterede ved den senere foretagne «Afpælingsforretning» ved de til Noret grænsende Jorder, saa maatte deres Klage nu være betydningsløs.

Det kom imidlertid til Sagsanlæg; men Aktieselskabet vandt. Saa var den Sag ude af Verden; men snart kom der noget andet, som vakte Røre i den Kreds, der havde dannet Aktieselskabet. Det var Spørgsmaalet om, hvorledes Noret skulde holdes tørt, der satte Sindene i Bevægelse. Paa dette Punkt var man ikke enige. Det var umuligt at holde Vandstanden tilstrækkelig langt nede med den Mølle, der fandtes. Der maatte anskaffes noget nyt, som kunde gøre Fyldest, og Tanken faldt da paa et Pumpeværk, som kunde drives ved Dampkraft. Saa var man uafhængig af Vind og Vejr og kunde bedre blive Herre over Vandets Fjærnselse.

Der blev talt meget frem og tilbage om den Sag; men de fleste Aktionærer var imod at gaa med til en saa dyr Historie, som det vilde blive at bygge en Dampmølle. Og saa blev Enden den, at man besluttede at stille det inddæmmede Areal til offentlig Auktion.

Endnu den Dag i Dag hører man Folk beklage, at man den Gang bar sig saa ufornuftigt ad. Sognets egne Beboere kunde ligesaa godt have været Ejere af det, de nu er Lejere af.

Ja, bag efter er alle kloge! Hvis det havde været nu, da Folk er mere inde paa Andelsvirksomheden og Sammenslutninger i det hele taget, havde det vel heller aldrig kommet til at gaa saaledes.

Men Loddet var kastet: Magleby Nor skulde sælges. —

Auktionen blev kundgjort i «Fyns Stiftstidende», «Berlingske Tidende» og «Langlands Avis» foruden at den blev læst ved Kirkestævne i 3 Sogne.

Den 12. Oktober 1857 skulde Auktionen foregaa. Meningen var, at man først vilde forsøge det solgt i Parceller, dernæst at sælge det under ét og da med Indbefattelse af den Aktieselskabet tilhørende Mølle og det derved liggende Hus, «i den Stand, som det ved Tilslaget forefindes, med alle de Rettigheder, Byrder og Forpligtelser, hvorved det ifølge allerhøjeste Bevilling af 6. Februar 1852 er blevet Aktieselskab»

I Salgsbetingelserne stod der, at Køberne skulde bidrage 1 Rigsdaler om Aaret af hver Td. Land til Dæmningernes, Møllens og Sluseværkernes Vedligeholdelse. Aktieselskabet paatog sig saa at holde det nævnte i brugbar Stand og holde Vandstanden i Noret nede, d. v. s. bruge Møllen saa ofte, det gjordes nødt. Intet Bud mindre end 1 Rigsdaler modtoges, og der skulde stilles Sikkerhed for Budet.

Den fastsatte Dag begyndte Auktionen ved *Brølykke*, hvor der havde indfundet sig mange Mennesker. For Lensgreve *Ahlefeldt-Laurvigen* mødte Prokurator *Rasmussen*.

Det blev en langtrukken Handling. Man begyndte Kl. 8 om Morgenen og blev ved til Kl. 6¹/₂ for saa at tage fat næste Dag igen.

Efterat hvert af de afsatte Stykker var opraabt, kom det samlede Opraab paa hele Herligheden, ca. 445 Td. Land med Hus, Mølle, Dæmninger og Sluseværker. Paa Lensgrevens Vegne bød Forvalter *Møller*

30,000 Rigsdaler, og dette Bud blev modtaget. Senere øgedes Summen til 32,000 Rigsdaler.

Nu var «Aktieselskabet til Magleby Nors Inddæmning og Tørlægning» traadt ud af Virksomhed og Greven eneste Ihænde­haver af det Stykke Land, som det havde voldt saa mange Bryderier og saa meget Arbejde at faa indvundet fra Havet. De, der havde beholdt deres Aktier til det sidste, tjente godt paa dem. —

Da nu Lensgreven paa Tranekær var bleven Ejer af Noret, varede det ikke længe, førend der blev gjort Forarbejder til Opførelse af en Dampmølle, som skulde skaffe Vandet bort. 1862 var den færdig. Til at begynde med trak Dampmaskinen et stort Hjul, som «skovlede» Vandet ud; men da Kanalerne blev uddybede, indlagdes der en stor Vandsnegl af Jern.

Nu sker der intet mærkeligt i Norets Historie før 1872, da den store Stormflod den 12. og 13. November sprænger Dæmningen og paa kort Tid fylder det udtørrede Areal. Der var nu gaaet mange Aar hen, siden Havet havde naaet ind til Midten af Magleby Sogn; men nu fik man det at se i en Maale­stok, som man ikke før havde kendt. Man havde vel tænkt sig, at Dæmningerne var uovervindelige Skran­ker for Havvandet. Men Stormfloden lærte Folk noget andet.

Hos de Mennesker, der oplevede de frygtelige Stormflodsdage 1872, lever Mindet endnu friskt. Mang­foldige er de Begivenheder og Tildragelser, de ved at berette fra den Tid. Øjenvidner fortæller, at da Dæmningen var sprængt, kom Vandet rullende som en mægtig sort Bølge ind over Noret. Vandet

stod saa højt, at det omtrent naaede til Hatten af «den lille Mølle». Det gik langt op paa Markerne og ind i Gaarde og Huse, hvor det lavede stor Forstyrrelse. Kreaturerne maatte flyttes hen til højtliggende Steder, og Beboerne redde sig op paa Loftet eller andre Steder for at oppebie Vandets Dalen. Der fortælles om Lærer Harboes Eftermand, Lærer *Kirchheiner* i Magleby, at han engang skulde have udtalt sig om, at ingen skulde bilde ham ind, at Havet nogen Sinde havde staaet op paa hans Mark. Stormfloden kom, og Vandet gik ikke alene op paa Marken, men helt ind i Skolegaarden.

Denne vældige Vandflod ødelagde for lang Tid alt det, der var gjort til Gavn for Udtørringen, og den bragte Sorg og Nød til mange Hjem. Ikke mindre end 100 Familier blev husvilde i Magleby Sogn. Men var Nøden stor, var Hjælpsomheden det ogsaa, og de skadelidte kom nogenlunde over Ulykken.

Da Havet sprængte Dæmningen, skar det sig dybt ned i Jorden indenfor. Paa dette Sted findes nu den saakaldte «dybe Bæk», hvor der er 30 Fod Vand, Her mistede *Vandmølleren* sit Liv. Sammen med en anden Mand vilde han sætte over i en Baad. Vandet var tilsyneladende roligt, og de tog ikke i Betænkning at gaa i Baaden. Men næppe var de komne ud, før Baaden hvirvledes rundt, og de to Mænd forsvandt i den rivende Strøm, uden at de Mænd, som stod paa Land, kunde gøre noget for deres Frelse. Den ene reddede sig, men Mølleren fandt man senere som Lig.

Tidligt næste Aar blev der taget fat paa at inddæmme Noret igen; men denne Gang skulde Dæmningerne være meget sværere og højere end de gamle.

Man havde jo set, at Vandet ikke alene kunde sprænge dem, men ogsaa gaa oven over. De Dæmningsværker, som nu værner mod Havet, er meget betydelige, og man haaber paa, at de nok skal kunne holde selv for en haard Tørn.

Vejen mellem Nordenbro Vesteregn og Bagnkop har tidligere gaaet over Dæmningen i hele dens Udstrækning. Men i de sidste Aar er der anlagt en Vej indenfor Dæmnings Østside, saa man ikke mere behøver at standse Vindmøllen, naar et Køretøj kører forbi. Vejen føres over Kanalen ad en Betonbro og gaar videre mod Bagnkop *indenfor* de lange Bakker, medens den før gik *udenfor*. Dette er en stor Fordel, da man ikke mere hindres i at komme frem, naar det er Højvande.

Der er nu gaaet 59 Aar siden, Magleby Nor inddæmmedes første Gang, og 39 Aar siden, Stormfloden ødelagde Dæmningerne og nødvendiggjorde ny. Sporene er forlængst udslettede af de Ødelæggelser, som Havet voldte 1872, og man færdes der nu uden maaske at tænke paa de Omvæltninger og Omskiftelser, denne Del af Langeland har været Genstand for. Man pløjer, saar og høster, man stakker sit Hø, og Køerne græsser i Flokke der, hvor Torsken, Rødspætten og Silden før boltrede sig i Vandet. Viben bygger Rede paa Tuerne, og Storsten spanker sindigt over den grønne Slette, mens Frøerne kvækker i Grøfterne

Der kan være noget idyllisk over Magleby **Nor.**
særlig paa en Sommerdag. Da er Noret ikke uden
Poesi, ligesom det heller ikke er uden Historie.

Og Historien er fortalt her!
